

криття через державні субсидії якомога більшої частини страхової премії; створення Державної аграрної страхової компанії (ДАСК); надання якісної та вичерпної інформації про метеорологічні та статистичні дані для прогнозування та оцінки ризиків настання несприятливих погодних умов; внесення змін до законодавчої бази з метою надання фінансовим установам дозволу на сезонні позики для підприємств, які страхують врожай сільськогосподарських культур; удосконалення організаційних форм агрострахування (зокрема, створення сільськогосподарських страхових кооперативів); диференціації страхових тарифів за певними територіями; скорочення частки компенсації збитків з боку страховиків через відповідну діяльність держави страхувальників тощо.

Список використаних джерел

1. Филонюк А.Ф. Страхование индустрия Украины: стратегия развития [Текст]: монография / А.Ф. Филонюк, А.Н. Залетов. – К.: Международная агенция «БИЗОН», 2008.
2. Проект Концепции развития системы аграрного страхования в Украине [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.agroinsurance.com>
3. Лайко П.А. Страхование природно-климатических рисков у растениеводства [Текст]: монография / П.А. Лайко, С.Д. Пушак. – К.: ННЦ «Ін-т аграрної економіки», 2009.
4. Ничипорук О. Ю. Ризики в сільському господарстві: виявлення, оцінка, управління [Текст]: дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03 / Ю.О. Ничипорук; [КНЕУ]. –

УДК 330.342–047.36:681.5

С.Г. МИКАЕЛЯН,

к.е.н., доцент, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Підходи до формування системи моніторингу високотехнологічних виробництв

Досліджуються підходи до формування системи моніторингу, обумовлені вибором моделі регулювання економічної системи. Пропонується вирішення даного питання стосовно високотехнологічного сектору економіки на основі структурно-логічної моделі моніторингу.

Ключові слова: моніторинг, організація моніторингу, модель регулювання економічної системи, високотехнологічні виробництва.

С.Г. МИКАЕЛЯН,

к.э.н., доцент, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Подходы к формированию системы мониторинга високотехнологических производств

В статье рассматриваются подходы к формированию системы мониторинга, обусловленные выбором модели регулирования экономической системы. Предлагается решение данного вопроса относительно високотехнологического сектора экономики на основе структурно-логической модели мониторинга.

Ключевые слова: мониторинг, организация мониторинга, модель регулирования экономической системы, высокотехнологические производства.

S.G. MIKAELIAN,

PhD, associate professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Approaches to formation of high-tech industries monitoring

The article discusses approaches to the formation of a monitoring system, due to choice of the model of regulation of the economic system. It is proposed to address this issue with respect to high-tech sector of the economy on the basis of structural and logical model monitoring.

Keywords: monitoring, business monitoring, regulatory model of the economic system, high-tech manufacturing.

Постановка проблеми. Високотехнологічне виробництво зі своєю складною структурою є динамічним об'єктом господарства і представляє соціально-економічну систему з певними внутрішніми і зовнішніми цілями. Процес управління високотехнологічними виробництвами вимагає розробки нового управлінського інструментарію, що дозволяє задовольнити інформаційну потребу управління виробництвом із метою адекватного регулюючого впливу на розвиток виробництва. В цьому зв'язку актуальним видається дослідження основних підходів до розробки системи моніторингу високотехнологічних виробництв як інструменту оперативного управління, що інтегрує збір і аналіз інформації, контролює ключові показники розвитку високотехнологічного виробництва і регулюючого впливу на процес

розвитку високотехнологічного виробництва в єдину систему управління.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми моніторингу розвитку виробництва, включаючи виробництва, що мають в основі високі технології, досліджувалися в роботах Ю. Александрова, А.А. Астахова, С.А. Ашманова, В.А. Варшавського, Ю. Вебера, В.А. Горохова, Н.Р. Ковальова, В.П. Косарева, А.Ю. Королева, У. Кюппера, О.Ю. Леонтьєва, В.А. Макарова, П. Прайсслера, Т. Рейхманна, Д. Шнейдера, П. Хорвата, Х.А. Цюнда, А.М. Чавкина та інших авторів.

Однак ряд аспектів цієї багатогранної наукової проблеми залишаються недостатньо розкритими. Насамперед необхідна розробка обґрунтованих підходів до системи обліку, що дозволяє оперативно відстежувати ключові параметри

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

розвитку виробництва з метою зростання ефективності використання ресурсів, потребує подальшого дослідження та розробки причинно-наслідкові зв'язків, що виникають у ході моніторингу високотехнологічних виробництв.

Метою статті є дослідження основних підходів до розробки системи моніторингу високотехнологічних виробництв як інструменту оперативного управління та наукове обґрунтування комплексної оцінки виходячи із сучасних закономірностей, тенденцій та особливостей функціонування.

Виклад основного матеріалу. У межах управління високотехнологічними виробництвами виділяють відмітні особливості різних видів діяльності щодо збору та аналізу інформації: інспекція, аудит, моніторинг, оцінка і дослідження. Проведений аналіз змістовно-понятійного апарату показав, що наведені види діяльності поєднують у собі в різних пропорціях функції контролю і отримання нового знання, взаємодоповнюють один одного, відрізняються можливістю використання зовнішніх і внутрішніх ресурсів. При цьому межі цих видів діяльності, безумовно, перетинаються, що в багатьох випадках призводить до термінологічної невизначеності. З метою подолання невизначеності пропонується модель ідентифікації видів збору та аналізу інформації (рис. 1).

Серед окреслених видів діяльності щодо збору та аналізу інформації про розвиток високотехнологічних виробництв найбільш тісно пов'язані між собою моніторинг та оцінка, які поєднуються функції контролю та накопичення знань:

- без моніторингу неможливо якісно виконати оцінку;
- моніторинг необхідний для оцінки, але його недостатньо.

Зокрема, моніторинг полегшує проведення оцінки, але оцінка включає додатковий збір даних;

– оцінка часто веде до зміни планів НДДКР. Це може означати зміну або модифікацію складу індикаторів, а також процесу збору даних для цілей моніторингу.

Усе це свідчить про необхідність формування синергетичної системи моніторингу та оцінки високотехнологічних виробництв. Основне завдання в умовах зміни концептуальних підходів до формування наукової політики полягає саме в

посиленні пізнавальної функції оцінки і моніторингу, розробки гнучких регламентів відбору проектів НДДКР, що особливо актуально для високотехнологічних виробництв.

Аналіз економічної літератури дозволив виділити два основних підходи до організації системи збору та аналізу інформації про розвиток виробництва: підхід з орієнтацією на вартісні показники і інформаційний підхід з орієнтацією на загальноуправлінську систему.

Підхід з орієнтацією на вартісні показники переслідує насамперед інформаційні цілі, які можуть бути реалізовані за допомогою даних бухгалтерського обліку. Увага при цьому концентрується на показниках у вартісному вираженні. Основні методологічні положення підходу закладені у працях таких авторів, як М.І. Баканов, А.Д. Шеремет, С.Б. Барнгольц, Б.І. Майданчик, А.І. Муравйов, Г.В. Савицька та інші [13].

Підхід до збору й аналізу інформації з орієнтацією на вартісні показники найбільш поширений на вітчизняних підприємствах і сконцентрований на контролі таких господарських процесів, як постачання, збут і фінанси, однак при цьому відсутнє єдине інформаційне середовище, яке могло б стати основою системи оперативного контролю за розвитком виробництва. Цей підхід може бути охарактеризований як переважно орієнтований на кінцеві результати діяльності і обмежено орієнтований на інформацію про хід розвитку процесу виробництва, залишаючи поза увагою відмінності в цілях господарських підрозділів і окремих співробітників. Отже, обмеження системи спостереження за діяльністю підприємства вартісними показниками видається занадто апроксимативним.

Своєю чергою, інформаційний підхід з орієнтацією на загальноуправлінську систему включає більш широкий спектр завдань, ніж підхід з орієнтацією на вартісні показники, оскільки охоплює всю цільову систему підприємства, використовуючи кількісну та якісну інформацію, джерелами якої є безпосередньо господарські підрозділи підприємства.

Основним напрямом даного підходу стає координація інформаційного забезпечення управління, що підтримує системуутворюючу і системув'язуючу функції в процесі управління роз-

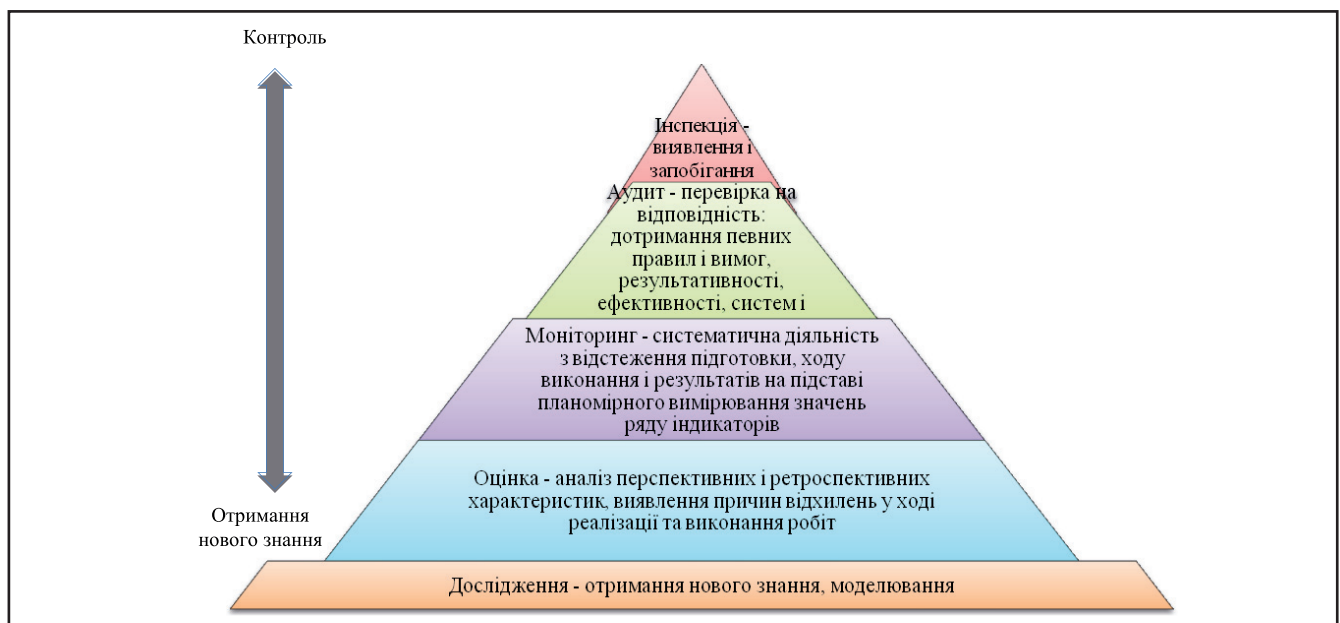

Рисунок 1. Ієрархічна ідентифікація видів збору та аналізу інформації щодо високотехнологічних виробництв

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

витком виробництва. Системоутворююча функція передбачає створення системних і процесних структур, які служать реалізації цілей підприємства, системоув'язуюча функція – координаційну діяльність, яка здійснюється в рамках заданої системної структури для реалізації цілей підприємства і полягає у збереженні та адаптації інформаційних зв'язків між структурними одиницями. Основні методологічні положення даного підходу викладені у працях А.Ф. Горшкова, В.І. Варфоломеєва, Ю. Вебер, Б.В. Євтеєва, В.А. Козловського, В.А. Коршунова, У. Кюппера, В.А. Титова, Е.Б. Фролова, А. Цюнда [4, 5].

Аналіз представлених підходів дозволив визначити моніторинг розвитку високотехнологічного виробництва як інструмент оперативного управління, інтегруючий збір і аналіз інформації, контроль ключових показників розвитку високотехнологічного виробництва, що залежить від масштабу виробництва, на якому це впровадження здійснюється.

Система моніторингу розвитку виробництва дозволяє реалізувати такі цілі:

- Систематичне і планомірне відстеження поточного стану ключових параметрів розвитку високотехнологічного виробництва.

- Виявлення відхилень від нормативних критеріїв у ході розвитку високотехнологічного виробництва.

- Аналіз виявлених відхилень в ході розвитку високотехнологічного виробництва.

- Прийняття коригувальних рішень.

Отже, моніторинг як інструмент управління дозволяє вирішувати завдання гнучкого реагування будь-які зміни в ході розвитку високотехнологічного виробництва та підвищення якості менеджменту.

Своєю чергою, інформація, що отримується в системі моніторингу виробництва, в рамках інформаційного підходу з орієнтацією на загальноуправлінську систему, використовується для прийняття управлінських рішень як довгострокового, так і короткострокового характеру.

При формуванні системи моніторингу використовують такі загальні передумови незалежно від технічних, технологічних, фінансових, галузевих і регіональних особливостей виробництва.

- дослідження розвитку високотехнологічного виробництва як єдиного процесу протягом усього його життєвого циклу;

- врахування різних аспектів фактора часу: динамічність (зміна в часі), лаги в часі між початком будь-яких господарських змін та їхніми результатами;

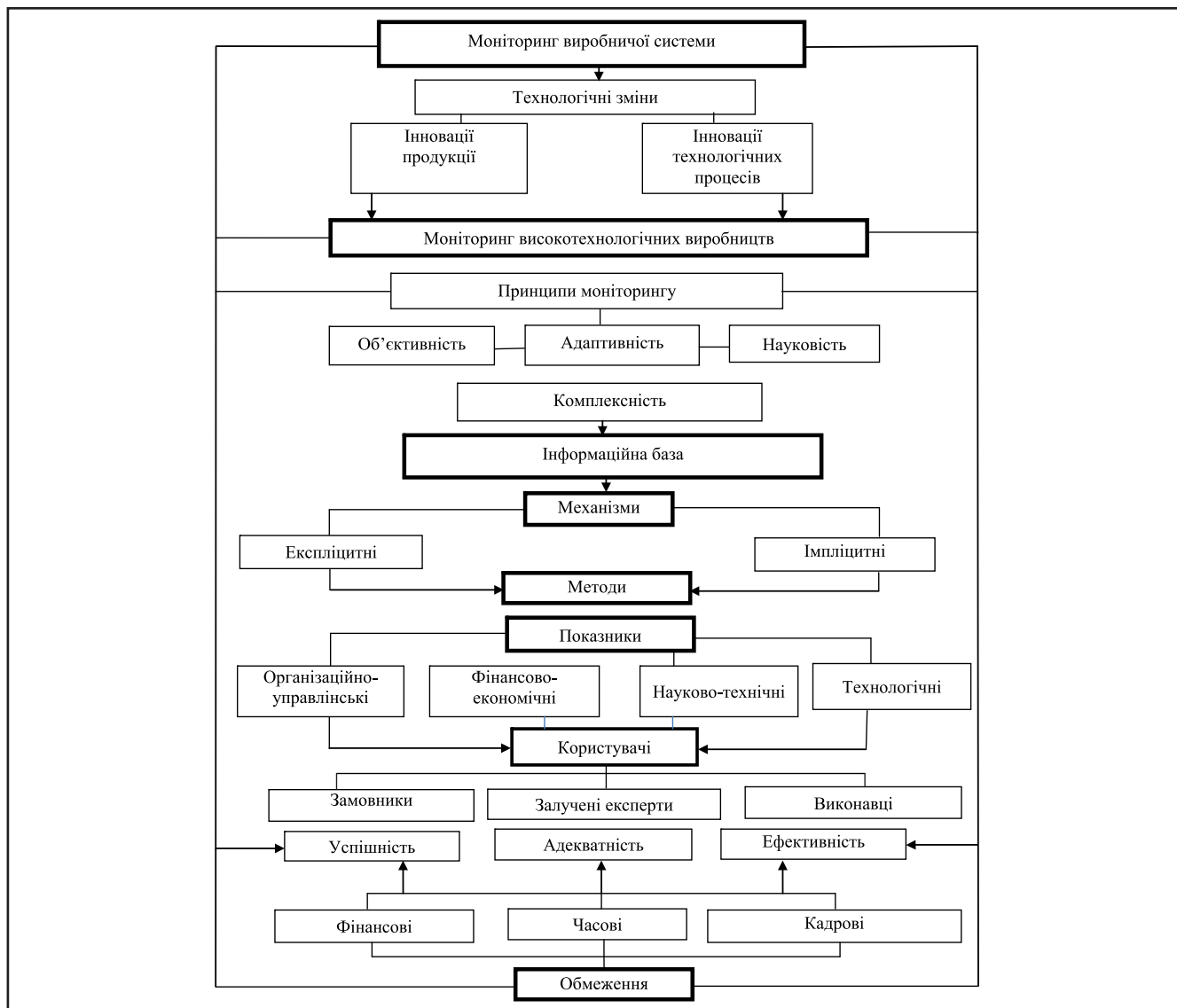

Рисунок 2. Модель моніторингу високотехнологічних виробництв

- врахування як безпосередньо економічних, так і неекономічних (зовнішні ефекти), кількісна оцінка впливу даних змін;
- багатетапність і багаторівневість формування системи моніторингу;

- оцінка ефективності заходів моніторингу розвитку високотехнологічних виробництв як за показниками, що характеризують загальний фінансово-економічний стан підприємства, так і за показниками, що характеризують систему управління на підприємстві.

Розуміння системності моніторингу високотехнологічних виробництв, сформоване на основі виділення його концептуальних, логічних і фізичних елементів, передбачає формування структурно-логічної моделі, що включає: принципи, інформаційні джерела, варіативні методи і процедури, систему показників та їхні обмеження (рис. 2).

Першим етапом моніторингу є дослідження виробничої системи, де оцінюються показники, що характеризують ознаки високотехнологічного виробництва: частка нової продукції в загальному обсязі виробництва, частка витрат на НДДКР у загальній сумі витрат на виробництво продукції, капіталізація доходу підприємства.

Системоутворюючим елементом моніторингу є його концептуальний рівень, де визначаються принципи моніторингу, які в сукупності формують його методологічну основу: об'єктивність, адаптивність, науковість, комплексність.

Задоволення інформаційних потреб зацікавлених сторін при підготовці програми моніторингу високотехнологічних підприємств забезпечується формуванням системи показників, які дозволяють отримати комплексне уявлення про розвиток підприємства і далі шляхом зведення інформації всього високотехнологічного сектору.

З огляду на зміст завдань, що вирішуються за допомогою моніторингу, вважається за доцільне структурно виділити два блоки показників.

Перший блок включає показники, що характеризують організаційно-управлінські та фінансово-економічні умови діяльності підприємств високотехнологічних галузей (на стадії прийняття рішень даний блок показників стимулює формування органами влади цих умов). У даний блок входять показники, що формують діагностичний інструментарій: базова фінансова інформація, інформація про продуктивність, інформація про обсяг і розподіл ресурсів. Зазначені види інформації створюють картину поточного стану підприємства; вони визначають його тактику. Інформація по даному блоку в основному представлена показниками статистичного спостереження.

Другий блок програми моніторингу включає показники, що характеризують результати науково-технічної діяльності та технологічного розвитку. До них відносяться показники стану розробки і виробництва конкретних видів техніки; технічного та технологічного стану випущеної і розроблюваної продукції; показники реалізованості проектів. Значною мірою на основі саме інформації даного блоку приймаються рішення, що визначають майбутні напрями розвитку.

Водночас при формуванні системи моніторингу високотехнологічних виробництв необхідно враховувати такі обмеження:

1) фінансові (оплата розробки, незалежних експертів);

2) тимчасові (період попередження прогнозової оцінки, період на розробку прогнозової оцінки і формування проміжної і узагальнюючої системи оцінки та моніторингу);

3) кадрові (можливості з підбору експертів, організаторів, прогнозистів).

Як предмет моніторингу на рівні підприємства можуть виступати такі параметри високотехнологічних виробництв:

- результативність та ефективність програми або окремого проекту НДДКР;

- вплив програми або проекту НДДКР на науково-технічну та інноваційну діяльність підприємства (структурного підрозділу), а також на результати фінансово-господарської діяльності;

- відповідність програми або проекту НДДКР стратегічним цілям підприємства.

Висновки

У результаті дослідження підходів до організації системи збору та аналізу інформації про розвиток виробництва (підхід з орієнтацією на вартісні показники і інформаційний підхід з орієнтацією на загальноуправлінську систему) виявлена об'єктивна необхідність у створенні системи збору та аналізу актуальної і адаптованої інформації, що гармонійно вписується в організаційну структуру підприємства.

Уточнено зміст поняття «моніторинг розвитку високотехнологічного виробництва» в рамках інформаційного підходу до збору й аналізу інформації про хід розвитку виробництва, орієнтованого на загальноуправлінську систему. Розкрито сутність організаційно-економічного механізму моніторингу розвитку високотехнологічного виробництва, як системи причинно-наслідкових зв'язків, що забезпечує інтеграцію в механізм управління підприємством найбільш істотних факторів впливають на високотехнологічне виробництво. На цій основі запропонована модель моніторингу розвитку високотехнологічних виробництв, дозволяє оперативно відстежувати ключові параметри розвитку виробництва і приймати оперативні регулюючі рішення.

Список використаних джерел

1. Баканов М.И., Мельник М.В., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 536 с.
2. Майданчик Б.И., Карпунин М.Б., Любенецкий Л.Г. и др. Анализ и обоснование управленческих решений. – М.: Финансы и статистика, 1991.
3. Савицкая Г.В. Экономический анализ. 11-е изд., испр. и доп. – М.: Новое знание, 2005. – 651 с.
4. Горшков А.Ф., Евтеев Б.В., Коршунов В.А., Титов В.А., Фролов Е.Б. Компьютерное моделирование менеджмента – М. Экзамен, 2012. – 528 с.
5. Kupper, H.-U. Controlling. Konzeption, Aufgaben und Instrumente, 2. Aufl., Stuttgart: Poeschel «Controlling». Conception, Functions, and Instruments., 1997. – 743 p.
6. Герасенко В.П. Теоретические основы мониторинга социально-экономического развития субъектов хозяйствования и регионов / Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект Сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2008. – С. 626–634.